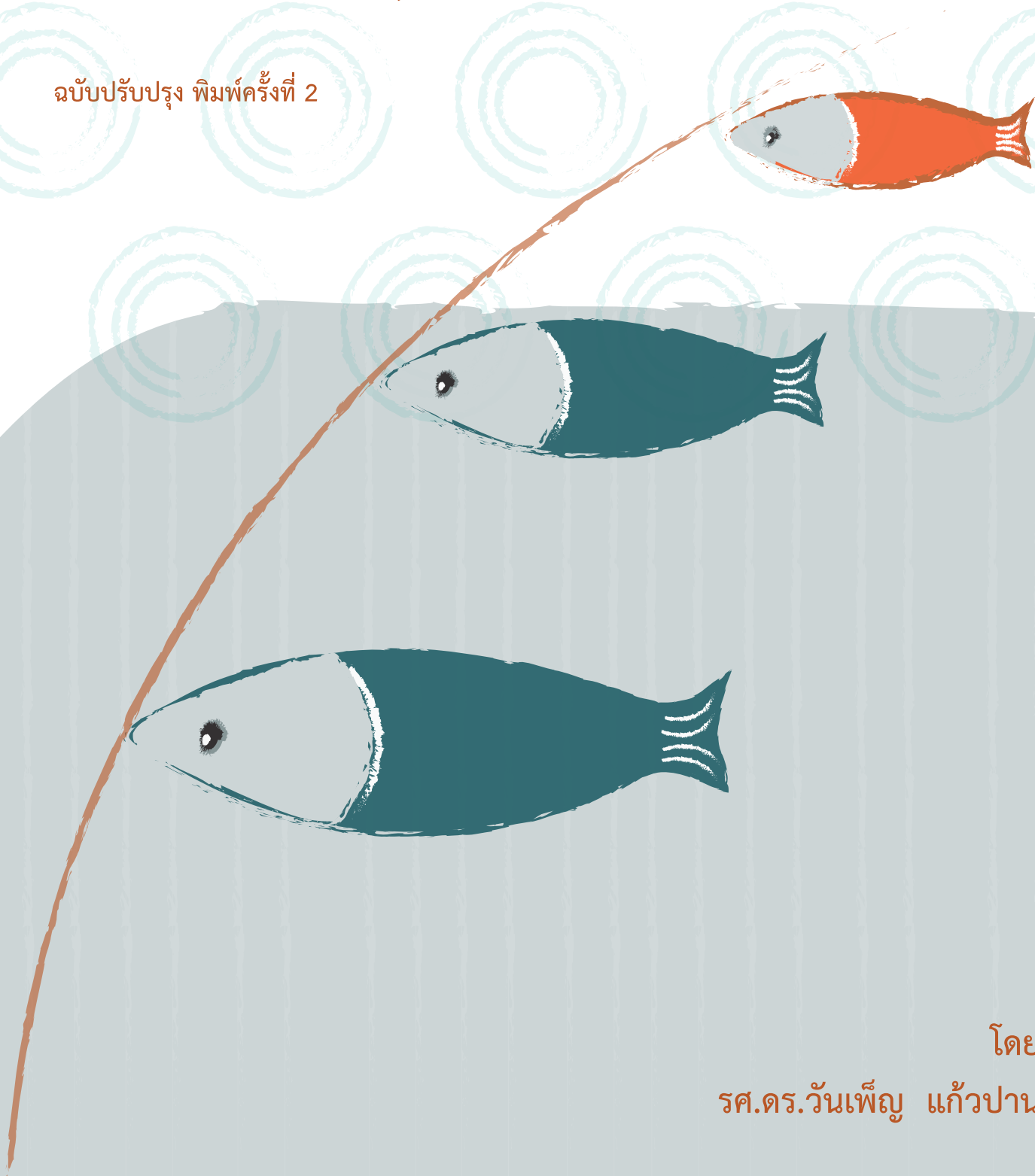

ภาวะผู้นำ:

หลักการและการประยุกต์ใช้
ทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน

Leadership : Principles and Application
in Community Nurse Practitioner

ฉบับปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 2

โดย
รศ.ดร.วันเพ็ญ แก้วปาน

ภาวะผู้นำ : หลักการและการประยุกต์
ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน

Leadership : Principles and Application
in Community Nurse Practitioner

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

วันเพ็ญ แก้วปาน.

ภาวะผู้นำ : หลักการและการประยุกต์ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน. Leadership : Principles and Application in Community Nurse Practitioner. — พิมพ์ครั้งที่ 2. -- กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562.

536 หน้า.

1. เวชปฏิบัติ. 2. ภาวะผู้นำ I. ชื่อเรื่อง.

616.024

ISBN 978-616-565-124-0

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ (ฉบับเพิ่มเติม) พ.ศ. 2559

ห้ามการลอกเลียนแบบไม่ว่าส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งการจัดเก็บถ่ายทอดไม่ว่ารูปแบบหรือวิธีการใดๆ ด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ การถ่ายภาพ การบันทึกหรือวิธีการอื่นใด โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

พิมพ์ครั้งที่ 2 ตุลาคม 2562

จำนวนพิมพ์ 500 เล่ม

ราคา 650 บาท

ออกแบบปก นายธูปันท์ แก้วปาน

จัดทำโดย รองศาสตราจารย์ ดร.วันเพ็ญ แก้วปาน

67 ซอยบางแวก 154

ถนนบางแวก แขวงบางไผ่

เขตบางแค กรุงเทพฯ 10160

อีเมล: wonpenkp@gmail.com

สั่งซื้อได้ที่ ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โทร. 0-2374-1375-6 โทรสาร 0-2374-1374

www.chulabook.com

พิมพ์ที่ สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย [6301-028/500]

โทร. 0-2218-3562-3 โทรสาร 0-2218-3547

www.cupress.ac.th

คำอุทิศ

คุณความดีของหนังสือเล่มนี้
ขอมอบแด่ นางหวาน จันทรมณี (ยายผู้เป็นที่รัก)
นายจินดา ตั้งสะสม (บิดา) นางยี่น ตั้งสะสม (มารดา)
และครู อาจารย์ที่เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้
แก่ผู้เขียนทุกท่าน

คำนำ

หนังสือเรื่อง “ภาวะผู้นำ : หลักการและการประยุกต์ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน” มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนในวิชา สศพส 672 ระบบสุขภาพ ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับวิชาชีพสุขภาพแก่นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งนี้ด้วยตระหนักว่า ภาวะผู้นำเป็นสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นในการปฏิบัติงานเพื่อโน้มน้าวใจผู้ร่วมงานและผู้รับบริการให้ร่วมมือดำเนินการต่าง ๆ ให้ประสบผลสำเร็จด้วยดี อันเป็นเป้าหมายของการปฏิบัติงานทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน เนื้อหาของหนังสือมีทั้งหมดจำนวน 10 บท โดย **บทที่ 1** มีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดของการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน บทบาทหน้าที่รับผิดชอบ และสมรรถนะภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความเป็นมาของการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน บริบท ลักษณะการปฏิบัติงาน บทบาทหน้าที่รับผิดชอบและสมรรถนะภาวะผู้นำที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน **บทที่ 2** ทฤษฎีภาวะผู้นำ มีเนื้อหาเกี่ยวกับทฤษฎีภาวะผู้นำตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน สำหรับ**บทที่ 3 ถึงบทที่ 10** มีเนื้อหาเกี่ยวกับทักษะที่สำคัญในการส่งเสริมสมรรถนะภาวะผู้นำที่ดีในการปฏิบัติงานของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนเพื่อบรรลุเป้าหมายการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดย **บทที่ 3** มีเนื้อหาเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสาร **บทที่ 4** การตัดสินใจ **บทที่ 5** ความคิดสร้างสรรค์ **บทที่ 6** การสร้างแรงจูงใจ **บทที่ 7** การจัดการความขัดแย้ง **บทที่ 8** การเจรจาต่อรอง **บทที่ 9** การทำงานเป็นทีม และ **บทที่ 10** ภาวะผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง และแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพภาวะผู้นำการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยสู่ประเทศไทย 4.0 ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่ควรเตรียมพร้อมเพื่อการวางแผนการบริหารการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ สำหรับเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ผู้เขียนได้ปรับปรุงจากหนังสือภาวะผู้นำ : หลักการและการประยุกต์ใช้ทางการพยาบาลสาธารณสุข โดยเพิ่มเติมกรณีศึกษา หลักฐานข้อมูลเชิงประจักษ์จากงานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนและพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงพยาบาลชุมชน โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลศูนย์ รวมทั้งผู้บริหารทางการพยาบาล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจการประยุกต์ทฤษฎีสู่การปฏิบัติเพิ่มขึ้น พร้อมสอดแทรกความคิดและประสบการณ์ในการทำงาน รวมทั้งประสบการณ์ในการสอน และการควบคุมวิทยานิพนธ์นักศึกษาทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของผู้เขียนเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับนักศึกษาและผู้สนใจทั่วไป

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะช่วยเสริมสร้างความรู้และจินตนาการแก่พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนทุกท่าน เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและพัฒนาศักยภาพด้านสมรรถนะภาวะผู้นำที่ดี สามารถดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ที่รับผิดชอบ บรรลุสัมฤทธิ์ผลในการดูแลสุขภาพประชาชน ในสภาวะเจ็บป่วยและสภาวะปกติทุกกลุ่มวัย ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว กลุ่มและประชาชนในชุมชน เพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี อันจะส่งผลต่อการส่งเสริมบทบาทเชิงวิชาชีพของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนให้โดดเด่นและเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมตลอดไป

วันเพ็ญ แก้วปาน

พฤษภาคม 2561

คำนำพิมพ์ครั้งที่ 2

หนังสือเรื่อง “ภาวะผู้นำ : หลักการและการประยุกต์ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน” นี้จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอนในวิชา ศศพส 672 ระบบสุขภาพภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับวิชาชีพสุขภาพแก่นักศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน รวมทั้งหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติอาชีวอนามัยของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ทั้งนี้ด้วยตระหนักว่า ภาวะผู้นำเป็นสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้ประสบความสำเร็จของการพยาบาลเวชปฏิบัติที่ทำงานในชุมชน โดยเฉพาะในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงยุทธศาสตร์ของชาติ โดยใช้แนวทางการดำเนินงานปรับเปลี่ยนให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่การปฏิรูปในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผู้เขียนได้ทราบว่าจากการเผยแพร่หนังสือจากการพิมพ์ครั้งที่ 1 ได้รับการตอบรับจากผู้สนใจเป็นอย่างดี ทำให้มีการจัดพิมพ์เป็นครั้งที่ 2 ซึ่งผู้เขียนได้ปรับปรุงโดยเพิ่มเนื้อหาในบทที่ 9 เรื่อง ทีมงานในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน โดยเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีทีม ได้แก่ 1) Belbin's Team Role Theory และ 2) Margerison-McCann's Team management Wheel เพื่อให้ผู้อ่านทราบทฤษฎีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น

ผู้เขียนขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่ให้ความสนใจและนักศึกษาทุกท่านที่เป็นแรงบันดาลใจแก่ผู้เขียนในการจัดทำหนังสือ รวมทั้งผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ซึ่งอาจมิได้เอ่ยนามมา ณ โอกาสนี้

วันเพ็ญ แก้วปาน

ตุลาคม 2562

กิตติกรรมประกาศ

หนังสือเล่มนี้สำเร็จได้ด้วยดีด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจากบุคคลหลายฝ่าย ซึ่งผู้เขียนขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงแด่ รองศาสตราจารย์ ดร.จริยาวัตร คมพัยค์ซ์ ที่ปรึกษาคณบดี คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ รองศาสตราจารย์ ดร. พูลสุข หิงคานนท์ อดีตคณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร และรองศาสตราจารย์ ดร.สุลี ทองวิเชียร คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี ที่กรุณาเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการอ่าน พร้อมถ่ายทอดเรื่องราว ความเป็นมา เหตุผลและความจำเป็นด้านนโยบายในการผลิตและการจัดการศึกษาการพยาบาลเวชปฏิบัติของประเทศ ไทย รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพดีขึ้น ขอขอบคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ชะนวนทอง ธนสุกาญจน์ คณบดีคณะสาธารณสุขศาสตร์ และรองศาสตราจารย์ ดร.อาภาพร เผ่าวัฒนา หัวหน้าภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่กรุณาสับสนุนให้กำลังใจแก่ผู้เขียนเป็นอย่างดี ณ โอกาสนี้

ขอขอบคุณนางวนิดา จันทรศรี และนายณโสฬส พันธวิริยะนนท์ ผู้ปฏิบัติงานห้องสมุดวิทยาเขตราชวิถี มหาวิทยาลัยมหิดล ที่อำนวยความสะดวกในการค้นหาเอกสารต่าง ๆ เป็นอย่างดี ขอขอบคุณ นางสาวอารี บัวแพร่ นางรพีพรรณ ประกอบแก้ว นางไศรดา เผือกจิตต์ และนางสาวอรัญญา จันทร ที่กรุณาช่วยเหลือในการพิมพ์ ขอขอบคุณเพื่อนคณาจารย์ของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข นางศิริลักษณ์ พวงแก้ว นางสุภาพร ยุญชานนท์ และนางสาวนาตาชา ปานทอง บุคลากรสายสนับสนุนในภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุข คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่กรุณาให้กำลังใจเป็นอย่างมาก ขอขอบคุณนักศึกษาในหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ทั้งภาคปกติและภาคพิเศษ รวมทั้งหลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลอาชีวอนามัย และนักศึกษาปริญญาเอกของภาควิชาการพยาบาลสาธารณสุขทุกท่านที่ให้ข้อคิดเห็นและมุมมองต่อภาวะผู้นำของพยาบาลวิชาชีพทุกระดับระหว่างการเรียนการสอนในชั้นเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนในการสรุปความคิดและประสบการณ์เพื่อถ่ายทอดเรื่องราวและเนื้อหาในการเขียนหนังสือเล่มนี้จนสำเร็จลุล่วงในที่สุด

ท้ายที่สุดนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณ นางยัยน ตั้งสะสม แม่ผู้เป็นที่รักซึ่งช่วยเหลือดูแลผู้เขียนเป็นอย่างดี ขอขอบคุณ นาวาเอก (พิเศษ) ฐิระไชย แก้วปาน นายฐปนัท แก้วปาน นายฐิระพัชร แก้วปาน และเด็กหญิงฐิระชญา แก้วปาน ที่ช่วยเหลือในการจัดพิมพ์ ออกแบบปก และดูแลให้กำลังใจตลอดเวลาที่ผ่านมา ขอขอบคุณสมาชิกในครอบครัวตั้งสะสมทุกท่านที่ให้กำลังใจแก่ผู้เขียน ขอขอบคุณกัลยาณมิตรทุกท่านที่มีส่วนช่วยเหลือและให้กำลังใจแก่ผู้เขียนเป็นอย่างดี ซึ่งผู้เขียนอาจมิได้เอ่ยนาม ณ โอกาสนี้

วันเพ็ญ แก้วปาน

พฤษภาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
คำอุทิศ	ก
คำนำ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญภาพ	ฐ
บทที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน บทบาทหน้าที่และสมรรถนะภาวะผู้นำสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	1
ความนำ	4
1.1 ความหมายการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	4
1.2 วิวัฒนาการการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในต่างประเทศและในประเทศไทย	10
1.3 ระบบการบริการการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในระบบบริการสุขภาพ	20
1.4 ขอบเขตการจัดบริการ ลักษณะการจัดบริการและกิจกรรมการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	23
1.5 บทบาทและหน้าที่ของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	27
1.6 สมรรถนะที่จำเป็นและสมรรถนะภาวะผู้นำในการปฏิบัติงานของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	33
1.7 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในสถานบริการสาธารณสุข	47
บทสรุป	56
คำศัพท์สำคัญ	59
เอกสารอ้างอิง	60
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีภาวะผู้นำ และการประยุกต์ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	65
ความนำ	67
2.1 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ	67
2.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำต่อการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	70
2.3 บทบาทของภาวะผู้นำทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	75
2.4 แนวคิดและทฤษฎีภาวะผู้นำ	78
2.5 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	130
บทสรุป	138
คำศัพท์สำคัญ	138
เอกสารอ้างอิง	140

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 การติดต่อสื่อสารในการปฏิบัติงานพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	147
ความนำ	149
3.1 ความหมายของการติดต่อสื่อสาร	149
3.2 วัตถุประสงค์ของการติดต่อสื่อสาร	150
3.3 ความสำคัญและประโยชน์ของการติดต่อสื่อสาร ในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	151
3.4 กระบวนการติดต่อสื่อสาร (Communication Process)	152
3.5 รูปแบบการติดต่อสื่อสารในองค์กร (Organizational Communication)	156
3.6 ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของการสื่อสาร	160
3.7 หลักการติดต่อสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	161
3.8 ปัญหาในการติดต่อสื่อสารและแนวทางแก้ไขเพื่อการติดต่อสื่อสาร ที่มีประสิทธิภาพ	164
3.9 แนวทางการพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารเพื่อการปฏิบัติงาน อย่างมีประสิทธิภาพของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	168
3.10 แนวทางการประยุกต์การติดต่อสื่อสารในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	180
บทสรุป	185
คำศัพท์สำคัญ	186
เอกสารอ้างอิง	188
บทที่ 4 การตัดสินใจในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	191
ความนำ	194
4.1 ความหมายของการตัดสินใจ	195
4.2 ประเภทการตัดสินใจ	196
4.3 รูปแบบการตัดสินใจ (Decision-Making Model)	197
4.4 กระบวนการตัดสินใจ (Decision Making Process)	204
4.5 องค์ประกอบในการตัดสินใจ	208
4.6 กลยุทธ์ในการตัดสินใจ	209
4.7 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการตัดสินใจ	211
4.8 ความสำคัญของการตัดสินใจสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	214
4.9 ปัญหาในการตัดสินใจและวิธีการหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดในการตัดสินใจ	220
4.10 แนวทางพัฒนาทักษะการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ สำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	221

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4.11 แนวทางการประยุกต์การตัดสินใจสำหรับการปฏิบัติ ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	232
บทสรุป	242
คำศัพท์ที่สำคัญ	243
เอกสารอ้างอิง	246
บทที่ 5 ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	251
ความนำ	253
5.1 ความหมายความคิดสร้างสรรค์	253
5.2 ลักษณะสำคัญของความคิดสร้างสรรค์	255
5.3 ความสำคัญและประโยชน์ของความคิดสร้างสรรค์ ต่อการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	255
5.4 กระบวนการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	257
5.5 องค์ประกอบในการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์	259
5.6 การเสริมสร้างบรรยากาศในการทำงานเพื่อการเป็นองค์กรที่สร้างสรรค์	261
5.7 แนวทางการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และการคิดเชิงนวัตกรรม สำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	262
5.8 การประยุกต์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	266
บทสรุป	277
คำศัพท์ที่สำคัญ	278
เอกสารอ้างอิง	279
บทที่ 6 แรงจูงใจในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	281
ความนำ	283
6.1 ความหมายแรงจูงใจ	283
6.2 กระบวนการจูงใจ	285
6.3 ความแตกต่างของแรงจูงใจและความพึงพอใจ	285
6.4 สิ่งจูงใจ (Motive)	285
6.5 แรงจูงใจกับรางวัล	286
6.6 ความสำคัญของการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติการพยาบาล เวชปฏิบัติชุมชน	287
6.7 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ	288
6.8 แนวทางการประยุกต์ทฤษฎีการสร้างแรงจูงใจในการพยาบาล เวชปฏิบัติชุมชน	302

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
6.9 ปัญหาและอุปสรรคในการเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน	306
6.10 แนวทางการพัฒนาทักษะการสร้างแรงจูงใจสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน เพื่อการทำงานที่มีประสิทธิภาพ	309
บทสรุป	322
คำศัพท์สำคัญ	326
เอกสารอ้างอิง	327
บทที่ 7 การจัดการความขัดแย้งในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	331
ความนำ	333
7.1 ความหมายของความขัดแย้ง	334
7.2 ความสำคัญของการจัดการความขัดแย้งในการปฏิบัติการพยาบาล เวชปฏิบัติชุมชน	335
7.3 ประวัติการจัดการความขัดแย้ง	335
7.4 ประเภทของความขัดแย้ง (Type of Conflict)	336
7.5 ระดับความขัดแย้ง (Levels of Conflict)	336
7.6 ลักษณะความขัดแย้ง	339
7.7 ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง	340
7.8 กระบวนการการเกิดความขัดแย้ง	343
7.9 ผลกระทบของความขัดแย้งต่อองค์กร	344
7.10 แนวคิดการจัดการความขัดแย้ง	346
7.11 กระบวนการจัดการความขัดแย้ง	350
7.12 การประยุกต์การจัดการความขัดแย้งในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	351
7.13 การพัฒนาทักษะในการจัดการความขัดแย้งสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	353
บทสรุป	370
คำศัพท์สำคัญ	372
เอกสารอ้างอิง	373
บทที่ 8 การเจรจาต่อรองในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	377
ความนำ	379
8.1 ความหมายการเจรจาต่อรอง	379
8.2 ความสำคัญและประโยชน์ของการเจรจาต่อรองในการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	380
8.3 เป้าหมายและผลลัพธ์ของการเจรจาต่อรอง	381
8.4 แนวคิดและทฤษฎีในการเจรจาต่อรอง	381
8.5 กระบวนการการเจรจาต่อรอง	382

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
8.6 สถานการณ์ในการเจรจาต่อรอง	385
8.7 ปัจจัยที่มีผลต่อการเจรจาต่อรอง	386
8.8 กลยุทธ์ในการเจรจาต่อรอง	387
8.9 การประยุกต์การเจรจาต่อรองในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	389
8.10 แนวทางพัฒนาทักษะการเจรจาต่อรองที่มีประสิทธิผลสำหรับ พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	395
บทสรุป	398
คำศัพท์สำคัญ	398
เอกสารอ้างอิง	400
บทที่ 9 ทีมงานในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	403
ความนำ	405
9.1 ความหมายของทีม	405
9.2 ความสำคัญของภาวะผู้นำกับการทำงานเป็นทีม ในการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	407
9.3 ประเภทของทีม	408
9.4 แนวคิดและทฤษฎีทีม (Team Theory)	411
9.5 คุณลักษณะของทีม (Team Characteristics)	413
9.6 กระบวนการพัฒนาทีม (Team Processes)	416
9.7 รูปแบบทีมที่มีประสิทธิผล (Model of Work Team Effectiveness)	417
9.8 ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานเป็นทีมและแนวทางการแก้ไข ความขัดแย้งในทีม	421
9.9 การประยุกต์ภาวะผู้นำในการพัฒนาทีมการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	422
9.10 แนวทางการพัฒนาทักษะภาวะผู้นำในการสร้างทีมงานที่มีประสิทธิผล สำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	431
บทสรุป	433
คำศัพท์สำคัญ	434
เอกสารอ้างอิง	435
บทที่ 10 ภาวะผู้นำกับการบริหารการเปลี่ยนแปลง : แนวทางการเสริมสร้างศักยภาพ ภาวะผู้นำทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยสู่ประเทศไทย 4.0	437
ความนำ	440
10.1 แนวคิดการเปลี่ยนแปลงและการบริหารการเปลี่ยนแปลง	441

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
10.2 แนวคิดและทฤษฎีการเปลี่ยนแปลง	446
10.3 ความสำคัญของภาวะผู้นำ คุณลักษณะผู้นำและบทบาทผู้นำ กับการบริหารการเปลี่ยนแปลง	453
10.4 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงด้านสาธารณสุขในศตวรรษที่ 21 และการเปลี่ยนผ่านประเทศไทยสู่ประเทศไทย 4.0 ต่อการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	456
10.5 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน กับการบริหารการเปลี่ยนแปลง ในระยะเปลี่ยนผ่านประเทศไทย สู่ประเทศไทย 4.0	476
10.6 แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงสำหรับ พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในการเปลี่ยนผ่านสู่ประเทศไทย 4.0	491
บทสรุป	495
คำศัพท์สำคัญ	496
เอกสารอ้างอิง	497
บรรณานุกรมผู้แต่ง	501
บรรณานุกรมคำศัพท์	505
ประวัติผู้เขียน	516

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1-1	สรุปบทบาทของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน 28-31
1-2	สรุปสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติงาน ในโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล จำแนกตามระดับการได้รับวุฒิบัตร ทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน 38-40
2-1	ความแตกต่างระหว่างผู้นำและผู้บริหาร 72-73
2-2	ตัวอย่างการประยุกต์ภาวะผู้นำในการดำเนินงานป้องกันโดยยึดประชาชนเป็นฐาน 75
2-3	บทบาทภาวะผู้นำ พฤติกรรมและแนวทางการปฏิบัติของผู้นำ 76-77
2-4	คุณลักษณะของผู้นำตามแนวคิดทฤษฎีคุณลักษณะผู้นำ 79
2-5	คุณลักษณะทางบุคลิกภาพ ความสามารถ และทักษะทางสังคมที่มีความสัมพันธ์ กับภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล 79-80
2-6	สรุปรูปแบบภาวะผู้นำที่เหมาะสมสำหรับสถานการณ์ต่าง ๆ ตามทฤษฎีของ Fiedler 89-90
2-7	รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับการให้มีส่วนร่วมในลักษณะการตัดสินใจ 94
2-8	คุณลักษณะโดดเด่นของผู้นำแบบมีบารมี 109
2-9	สรุปสาระหลักของทฤษฎีภาวะผู้นำ จำแนกตามกลุ่มทฤษฎี 125-129
3-1	แนวทางการพัฒนาทักษะในการติดต่อสื่อสารสำหรับผู้นำหน่วยงาน 176-177
4-1	รูปแบบการตัดสินใจของ Vroom & Yetton 198
4-2	เกณฑ์ที่ใช้เปรียบเทียบ 204
4-3	ขั้นตอนการตัดสินใจและแนวปฏิบัติในการตัดสินใจเชิงจริยธรรม 207
4-4	สรุปการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับทักษะการตัดสินใจตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ จำแนกตามสมรรถนะของผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน 216-218
4-5	บทบาทในการตัดสินใจในการปฏิบัติการบริการผู้ป่วยของพยาบาล 219
4-6	งานวิจัยเกี่ยวกับการตัดสินใจของพยาบาลวิชาชีพและพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ในการปฏิบัติงานทางการพยาบาลในประเทศไทยและต่างประเทศ 223-231
6-1	สรุปการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจและปัจจัยที่มีผลต่อแรงจูงใจ ของพยาบาลเวชปฏิบัติและพยาบาลวิชาชีพ 310-321
7-1	สรุปสาระหลักแนวคิดการจัดการความขัดแย้ง 349
7-2	สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับความขัดแย้งในการปฏิบัติงาน ทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนและพยาบาลวิชาชีพ 355-367
8-1	ขั้นตอนและแนวทางดำเนินการในกระบวนการเจรจาต่อรอง 383-385

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่	
8-2 สรุปผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการเจรจาต่อรองของพยาบาลเวชปฏิบัติ และพยาบาลวิชาชีพ	390-393
8-3 สรุปแนวทางปฏิบัติในการเจรจาต่อรอง	396-397
9-1 ความแตกต่างระหว่างกลุ่มและทีม	407
9-2 สรุปรายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำและการทำงานเป็นทีม ของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนและพยาบาลวิชาชีพ	423-427
10-1 แนวทางการวางแผนการเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนการเปลี่ยนแปลง	449-450
10-2 การวางแผนและแนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ไขการต่อต้านการเปลี่ยนแปลง จำแนกตามระยะการเปลี่ยนแปลง	452
10-3 แนวทางการดำเนินงานของการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนที่ควรจะเป็น ตามแผนยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2560-2564	470-475
10-4 แนวทางการบริหารการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Kotter ในการประยุกต์สู่การปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน	485-490

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่	
1-1 แนวทางการพัฒนาตนเองโดยการวิเคราะห์ GAPS	54
1-2 ขั้นตอนการวางแผนพัฒนาสมรรถนะตนเอง	54
2-1 รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวคิดของเฮอร์เชย์และบลัซชาร์ด	92
2-2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมผู้นำและผลลัพธ์ตามทฤษฎีภาวะผู้นำวิถีทางและเป้าหมาย	96
3-1 กระบวนการติดต่อสื่อสาร	153
4-1 การเปรียบเทียบกระบวนการการพยาบาลกับกระบวนการตัดสินใจ	202
7-1 ขั้นตอนการเกิดความขัดแย้ง	344
9-1 ขั้นตอนกระบวนการพัฒนาการของทีม	417

แนวคิดเกี่ยวกับการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน บทบาทหน้าที่ และสมรรถนะภาวะผู้นำ สำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน

๑๑ แนวคิด

1. การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน เป็นสาขาวิชาเฉพาะทางการพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ปัญหาด้านสุขภาพ ปัจจัยที่กำหนดภาวะสุขภาพ การจัดการปัญหาสุขภาพที่พบบ่อยในครอบครัว ชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเป็นการกระทำการพยาบาลโดยตรง บริหารจัดการในการส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การดูแลบุคคล ครอบครัว และชุมชนที่มีปัญหาสุขภาพหรือมีความเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาสุขภาพที่สำคัญ รวมทั้งการรักษาโรคเบื้องต้น ซึ่งต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ และทักษะการพยาบาลขั้นสูงโดยใช้ระบบการจัดการรายบุคคล กลุ่มบุคคล ครอบครัวและชุมชน และการจัดการระบบการดูแลให้มีประสิทธิภาพ การให้เหตุผลและตัดสินใจเชิงจริยธรรมโดยบูรณาการหลักฐานเชิงประจักษ์ ผลการวิจัย ความรู้ ทฤษฎีการพยาบาลและอื่น ๆ ที่เป็นปัจจุบัน มุ่งเน้นผลลัพธ์ในระยะสั้นและระยะยาว พัฒนานวัตกรรมและระบบการดูแลอย่างต่อเนื่อง เป็นที่ปรึกษาแก่ผู้ร่วมงานในการพัฒนาความรู้และทักษะเชิงวิชาชีพ ตลอดจนการควบคุมคุณภาพและจัดการผลลัพธ์ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงประเมินผลในการดูแลบุคคล ครอบครัวและชุมชน ส่วนการปฏิบัติการพยาบาลจะใช้แนวคิด หลักการ และวิธีการทางการพยาบาลอนามัยชุมชนเป็นฐานในการให้บริการร่วมกับการพยาบาลเวชปฏิบัติ

2. การพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนมีวิวัฒนาการจากความจำเป็น และความต้องการการดูแลสุขภาพ โดยเป็นการขยายบทบาทการปฏิบัติงานของพยาบาลในการรักษาโรคเบื้องต้น เนื่องจากปัญหาความขาดแคลนแพทย์ ลักษณะงานบริการพัฒนามาจากลักษณะการปฏิบัติงานของการพยาบาลอนามัย

ชุมชนและการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป โดยเน้นการจัดบริการ 4 มิติ คือ การสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูสภาพ ในประเทศไทยมีสภาการพยาบาลเป็นองค์กรในการขับเคลื่อนการพัฒนาและการดำเนินงานทางการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ในปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนการสอนทางการพยาบาลในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีการจัดหลักสูตรการศึกษาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนตั้งแต่การอบรมระยะสั้น 4 เดือน จนพัฒนาเป็นหลักสูตรการศึกษาในระดับปริญญาโท หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน โดยผู้สำเร็จการศึกษาสามารถสมัครเพื่อขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทางสาขาเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) หรือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพการพยาบาลตามข้อกำหนดในการรักษาโรคเบื้องต้น และการให้ภูมิคุ้มกันโรค เพื่อสามารถปฏิบัติงานเป็นพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไปในสถานบริการสาธารณสุขตามขอบเขตที่กฎหมายกำหนด เช่นเดียวกับผู้ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรเฉพาะทาง สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติทั่วไป (การรักษาโรคเบื้องต้น) ซึ่งเป็นหลักสูตรอบรม 4 เดือน จากสภาการพยาบาลได้ รวมทั้งสามารถพัฒนาตนเองเพื่อเป็นผู้ปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูง โดยมีวิธีการ 2 แนวทาง คือ 1) เข้ารับการฝึกอบรมในหลักสูตรพยาบาลขั้นสูงระดับวุฒิบัตร จากวิทยาลัยพยาบาลและผดุงครรภ์ขั้นสูงแห่งประเทศไทย สภาการพยาบาล หรือ 2) ขอสอบหนังสืออนุมัติแสดงความรู้ความชำนาญเฉพาะทางในสาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน โดยมีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่สภาการพยาบาลกำหนด

3. ระบบการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของระบบบริการพยาบาล ซึ่งเป็นส่วนย่อยของระบบบริการสุขภาพในระบบสุขภาพของประเทศ การจัดบริการมุ่งเน้นการดำเนินงานในระดับบริการระดับปฐมภูมิ โดยมีพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนเป็นผู้ปฏิบัติงานหลักดำเนินการให้บริการโดยใช้กระบวนการพยาบาลและกระบวนการรักษาโรคควบคู่กัน เพื่อผลลัพธ์คือผู้ป่วยหายจากการเจ็บป่วย ทุเลา ลดความพิการ รวมทั้งให้บริการป้องกันโรค สร้างเสริมสุขภาพ ส่งเสริมความปลอดภัยจากอุบัติเหตุและฟื้นฟูสุขภาพเพื่อการมีสุขภาพดี โดยมีรูปแบบการจัดบริการทั้งในสถานบริการและในชุมชน

4. พยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน เป็นพยาบาลวิชาชีพที่ปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะสาขาในหน่วยบริการระดับปฐมภูมิของสถานบริการสุขภาพและในชุมชน รวมทั้งในสถานบริการสุขภาพระดับทุติยภูมิและตติยภูมิในสถานบริการสุขภาพทุกระดับ เป็นผู้มีความรู้และทักษะอย่างลึกซึ้งในการดูแลช่วยเหลือบุคคล ครอบครัวและชุมชนเพื่อการสร้างเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การรักษาโรคเบื้องต้น และการจัดการดูแลผู้ป่วยโรคเรื้อรังโดยบูรณาการศาสตร์เฉพาะสาขาและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการใช้ผลงานวิจัยเชิงประจักษ์เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานอย่างเป็นองค์รวม ภายใต้กฎหมาย จริยธรรมและจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ มีบทบาทในการดำเนินงานต่าง ๆ เพื่อตอบสนองนโยบาย แผนงาน และกิจกรรมของกระทรวงสาธารณสุขในการบริการดูแลบุคคล ครอบครัวและชุมชน โดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อลดปัญหาการเจ็บป่วย และดำเนินการก ารจัดการคุณภาพบริการเป็นที่พึงพอใจแก่ผู้ใช้บริการ

5. ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินงานของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน ทั้งในตำแหน่งผู้ปฏิบัติงานและผู้นำองค์กร เพราะเป็นสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับผู้ปฏิบัติงานในการสร้างความร่วมมือ เสริมสร้างแรงจูงใจและสร้างการยอมรับแก่ผู้ร่วมงานและคนในชุมชนให้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามภารกิจที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินงานคุณภาพในองค์กร การทำงานเป็นทีมและการบริหารองค์กร สำหรับผู้นำองค์กร ซึ่งสภาการพยาบาลได้

กำหนดสมรรถนะภาวะผู้นำเป็นสมรรถนะหลักในการดำเนินงานที่พยาบาลทุกระดับจำเป็นต้องมีและพัฒนาตนเองให้สามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่รับผิดชอบได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแนวทางการพัฒนาประกอบด้วยการฝึกอบรมระยะสั้น การศึกษาต่อเนื่องภายหลังระดับปริญญาตรีในระบบการศึกษาและการฝึกในขณะปฏิบัติงาน

๖. ตฤประสงค์

ภายหลังสิ้นสุดการศึกษา นักศึกษาควรมีความสามารถ ดังนี้

1. อธิบายความหมาย ความสำคัญของการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน วิวัฒนาการการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนและการพัฒนาสู่การปฏิบัติการพยาบาลขั้นสูงในสาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนและความเชื่อมโยงของการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในระบบบริการพยาบาล ระบบบริการสาธารณสุขและระบบสุขภาพได้
2. ระบุบทบาท หน้าที่ ขอบเขต และลักษณะการบริการการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชน รวมทั้งสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในการให้บริการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนในสถานบริการสาธารณสุขได้
3. ระบุสมรรถนะที่สำคัญและจำเป็น รวมทั้งรายละเอียดของสมรรถนะภาวะผู้นำสำหรับการปฏิบัติการพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนของพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนที่ปฏิบัติงานในระดับผู้ปฏิบัติงานทั่วไปและผู้บริหารในหน่วยงานได้
4. ระบุแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำสำหรับพยาบาลเวชปฏิบัติชุมชนเพื่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพได้